

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

СИЛАБУС
навчальної дисципліни

Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами валеології

(назва)

1. Основна інформація про дисципліну

Тип дисципліни: обов'язкова   Форма навчання: ДЕННА

Освітній ступінь: молодший бакалавр

Галузь знань: 01 Освіта / Педагогіка

Спеціальність: 016 Спеціальна освіта

Освітня програма: 016.01 - логопедія

Рік навчання: 1   Семestr: 1

Кількість кредитів (годин): 6 кредитів, 180 год.: 22 - лекції; 24 - семінарські, практичні; 12 - лабораторні; 2 консультації, 120 - самостійна робота)

Мова викладання: українська

Посилання на курс в онлайн-платформі Moodle/GoogleClassroom: _____

2. Інформація про викладача (викладачів)

ПІБ: Мондич Оксана Валентинівна

Науковий ступінь, вчене звання, посада: кандидат педагогічних наук, доцент

Кафедра: загальної педагогіки, дошкільної, початкової та спеціальної освіти

Робочий e-mail: _____

Години консультацій на кафедрі: четвер 16.00-17.00

3. Опис та мета дисципліни

Навчальна дисципліна «**Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами валеології**» призначена дати майбутнім педагогам знання про особливості будови і функції організму дитини, про основні патологічні процеси та генетичні причини їх розвитку з метою правильної гігієнічної організації навчально-виховного процесу в школі з тим, щоби зберегти здоров'я дітей, забезпечити гармонійний розвиток їх фізичних і психічних здібностей.

Метою вивчення дисципліни є: професійна підготовка майбутнього педагога специфіку у кожному віковому періоді, що забезпечує необхідну ефективність навчально-виховного процесу, застосування нових методів навчання, , який отримує високий рівень знань про ріст і розвиток людського організму, його профілактику відхилень стану здоров'я, а також для використання здобутих знань на роботі, у власному побуті і родині. Курс покликаний надати майбутнім спеціалістам загальні знання анатомо-морфологічних особливостей будови людського організму та спадкові аномалії розвитку дітей з метою

збереження і життя, і здоров'я людині – що є неодмінною умовою щастя, всебічного розвитку особи, відчуття повноти життя. Здоров'я дає можливість людині вчитися, працювати, займатися спортом. Водночас здоров'я населення – це народне надбання, важлива умова розвитку суспільства.

Передумови для вивчення дисципліни - шкільний курс біології, анатомії, хімії, фізики, що забезпечує логічний внутрішній взаємозв'язок.

Міждисциплінарні зв'язки: інші біологічні дисципліни, природознавство, валеологія, гігієна, безпека життєдіяльності.

4. Результати навчання

Вивчення цього курсу сприяє розвитку творчих здібностей студентів і формує певний рівень теоретичних і практичних знань, які здобуваються у різних формах: уроки, лекції, спостереження, семінарські і практичні заняття, контрольні роботи, самостійне опрацювання літератури, написання рефератів та інше.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами валеології» є:

Методичні – підготувати студентів з теоретичних питань анатомії, фізіології та основ генетики в об'ємі необхідному вчителю для плідного виховання і навчання дітей.

Пізнавальні – ознайомитись із анатомо-морфологічними особливостями організму людини та знання про будову і функції спадкового апарату, співвідношення ролі генотипу та зовнішніх впливів у формуванні фенотипу, успадкування ознак.

Практичні – навчити студентів використовувати теоретичні знання на практиці, використовувати методи організації навчально-виховного процесу з метою збереження здоров'я дітей, розуміти значення лікувальних заходів, та проводити систему профілактичних дій, спрямованих на збереження здоров'я. Знати основу гігієнічних знань для організації навчання дітей з особливими потребами.

Результатом вивчення курсу має бути ознайомлення майбутніх спеціалістів з функціонуванням усіх систем людського організму в нормі і відхиленнях, а також профілактикою різноманітних патологічних порушень, сформувати у студентів уявлення про організм як єдину саморегулюючу систему, функціональні особливості якого змінюються у процесі онтогенезу, ознайомити студентів із закономірностями функціонування нервової тканини та м'язової тканин, закономірностями подразнення клітин, механізмами виникнення і поширення збудження. Розширити уявлення про функції різних відділів центральної нервової системи дитячого організму. Сформувати практичні навики і вміння фізіологічного експерименту, які набувають студенти у процесі виконання практичних робіт, ознайомити студентів з основними генетичними дослідженнями та генетичними хворобами. Розширити уявлення про основні дитячі захворювання органів цілісного організму.

Використовувати результати самостійного пошуку, аналізу інформації з різних джерел для вирішення типових завдань професійної діяльності; планувати й реалізовувати заходи, спрямовані на збереження і зміцнення здоров'я дитини; продуктивно організовувати роботу в дитячому колективі освітніх закладів з урахуванням вимог до створення здоров'ябережувального середовища; дозувати розумове та фізичне навантаження відповідно до вікових особливостей.

Результати навчання:

- Здатність демонструвати знання сучасних теоретичних основ освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової загальної освіти.
- Здатність враховувати вікові особливості дітей молодшого шкільного віку, індивідуальні відмінності в перебігу пізнавальних процесів учнів початкової школи.
- Здатність застосовувати закономірності та теорію процесу навчального пізнання, сучасні навчальні технології

- Здатність застосовувати знання, уміння й навички, що становлять теоретичну основу освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової загальної освіти, під час розв'язування навчально-пізнавальних і професійно-зорієнтованих задач.
- Здатність до навчання упродовж життя і удосконалення з високим рівнем автономності.
- Здатність створювати рівноправний і справедливий клімат, що сприяє навчанню всіх учнів, незалежно від соціально-культурного контексту та особливостей відмінностей у стані здоров'я дітей.

Загальнонавчальні компетентності. Здатність навчатися й оволодівати сучасними знаннями, зокрема, інноваційними методичними підходами, сучасними системами, методиками, технологіями навчання, розвитку й виховання учнів початкової школи; чинним нормативним забезпеченням початкової освіти тощо; гігієнічні принципи організації навчання; особливості навчання дітей з особливими освітніми потребами. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях

Дослідницько-практична. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми, зокрема, в процесі професійно-педагогічної діяльності. Здатність приймати обґрунтовані рішення, працювати автономно

Здоров'язбережувальна компетентність. Здатність ефективно вирішувати завдання щодо збереження і зміцнення здоров'я (фізичного, психічного, соціального та духовного) як власного, так і оточуючих. Здатність застосовувати знання, вміння, цінності і досвід практичної діяльності з питань культури здоров'я та здорового способу життя, готовність до здоров'язбережувальної діяльності в освітньому середовищі початкової школи та створення психолого-педагогічних умов для формування здорового способу життя учнів. Здатність до застосування сучасних знань про особливості розвитку дитини як суб'єкта освітньо-корекційного процесу. Знати першооснови анатомії, фізіології, патології дітей з основами валеології для застосування елементи теоретично-прикладної підготовки в професійній діяльності.

Спеціальні (фахові) компетентності: Здатність супроводжувати навчально-корекційний процес з урахуванням психофізичних, вікових особливостей та індивідуальних освітніх потреб осіб з порушеннями розвитку в інклузивних та інтегрованих освітніх закладах. Здатність до застосування професійних медико-біологічних знань і практичних умінь і навичок, що виступають теоретичними основами побудови змісту освітньо-корекційного процесу. Здатність до застосування сучасних знань про особливості розвитку дитини як суб'єкта освітньо-корекційного процесу. Здатність до застосування професійно профільованих знань, умінь і навичок, які є теоретичними основами побудови змісту освітньої галузі загалом та окремих його змістових ліній. Складниками компетентності є: готовність до здоров'язбережувальної діяльності в освітньому середовищі початкової школи та створення психолого-педагогічних умов для формування здорового способу життя учнів; гігієнічні принципи організації навчання; особливості навчання дітей з особливими освітніми потребами

Природничо-наукова компетентність. Здатність до застосування професійно профільованих природничо-наукових знань і практичних умінь і навичок, які є теоретичними основами побудови змісту матеріалу відповідної освітньої галузі

спеціальної освіти. Складниками природничо-наукової компетентності є біологічна (анатомічна, фізіологічна), екологічна, валеологічна.

5. Структура дисципліни

Тема № 1. Вступ. Загальні уявлення про будову і функціонування організму. Предмет, об'єкт, завдання та методи дослідження. Біохімічні та цитологічні основи спадковості. Основні поняття і терміни сучасної генетики. Особливості спадковості людини.

Перелік питань/завдань, що виносиТЬся на обговорення/опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
<p>Лекція (2 год.):</p> <p>Поняття про анатомію і фізіологію. Завдання наук, методологія. Організм – єдина система. Рівні організації організму. Молекулярний рівень. Клітинний рівень. Цитологія. Тканинний рівень організації організму людини. Гістологія.</p> <p>Структурна одиниця організму. Будова клітини: поверхневий апарат, біологічні мембрани, складові частини, органели. Клітина як біологічна система. Будова клітини, тканини, органів та систем організму.</p> <p>Валеологія – наука про здоров'я та здоровий спосіб життя. Що входить в категорію «здоровий спосіб життя»? Задачі валеології. Медична та педагогічна валеологія.</p>	<p>Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами генетики : навч. посіб. для студ. пед. ф-тів ун-тів / [Л. І. Прокопенко, О. А. Біда, Г. В. Луценко та ін.]. – Черкаси : ЧНУ, 2011. – 361 с.</p> <p>Анатомія та фізіологія дитячого організму. Основи медичних знань. Валеологія : навч.-метод. посіб. / Н. І. Коцур, Л. П. Товкун, Н. І. Годун, О. М. Миздренко. – Переяслав-Хмельницький : О. М. Лукашевич, 2014. – 322 с.</p> <p>Маруненко І. М.Основи валеології: навч-метод. посіб. з питань проведення практичних і самостійних робіт [для студ. небіол. спец. вищ. навч. закл.] / І. М. Маруненко, Г. І. Волковська, Є. О. Неведомська. – 3-те вид. перероб. і доп. – К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2014. – 48 с.</p> <p>Методи оцінки фізичного розвитку і здоров'я дитячого населення : навч. посіб. / Нац. мед. акад. післядиплом. освіти ім. П. Л. Шупика, Каф. гігієни харчування і гігієни дітей та підлітків ; уклад.: О. П. Івахно, І. П. Козярін, Ю. В. Немцева. – 2-ге вид., переробл. і доп. – К. : Центр ДЗК, 2014. – 127 с.</p> <p>Анатомія та фізіологія дитячого організму. Основи медичних знань. Валеологія : навч.-метод. посіб. / Н. І. Коцур, Л. П. Товкун, Н. І. Годун, О. М. Миздренко. – Переяслав-Хмельницький : О. М. Лукашевич, 2014. – 322 с.</p>
<p>Завдання для самостійної роботи:</p> <p><i>Систематизація кластеру літератури й електронних освітніх ресурсів з теми.</i></p>	<p>Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами генетики : навч. посіб. для студ. пед. ф-тів ун-тів / [Л. І. Прокопенко,</p>

<p>1. http://nduv.gov.ua - бібліотека ім. В. І. Вернадського.</p> <p>2. http://ekniga.com.ua – інформаційно-пошукова система-каталог з електронної літератури: книжки, довідники, словники, енциклопедії, підручники і т. д.</p> <p>3. http://7ua.net – електронна бібліотека: енциклопедії, словники, підручники, будь-яка література.</p> <p>4. http://lib.com.ua – сайт електронної бібліотеки.</p> <p>5. Електронний підручник з анатомії людини. Режим доступу: https://drive.google.com/file/d/0B_jORfZbHWt1dFNlbjFsWWNINVBi2lOU0tza3JDdEI4ZTRR/view</p> <p>6. Електронний підручник з анатомії людини. Режим доступу: https://www.yakaboo.ua/anatomija-ljudini-pidruchnik-1643645.html#media_popup_photos</p> <p>7. Електронний підручник з фізіології людини. Режим доступу: https://drive.google.com/file/d/0B3CdYIn65_x0YXpjWXpobHU1RTQ/view</p> <p>8. http://meduniver.com/Medical/Anatom/ Анатомія людини в малюнках</p> <p>9. http://www.med-edu./basic-science/anatom/acland_anatomy Атлас з анатомії людини Acland's</p> <p><i>Складання опорного конспекту:</i> Законспектувати відкриття видатних вчених які приймали участь в розвитку анатомії та фізіології</p> <p><i>Зробити презентацію:</i> Рівні організації організму людини Генетика як наука. Основні поняття</p> <p><i>(термін виконання: не пізніше за тиждень до завершення теоретичного навчання)</i></p>	<p>О. А. Біда, Г. В. Луценко та ін.].– Черкаси : ЧНУ, 2011. – 361 с.</p> <p>Анатомія та фізіологія дитячого організму. Основи медичних знань. Валеологія : навч.-метод. посіб. / Н. І. Коцур, Л. П. Товкун, Н. І. Годун, О. М. Миздренко. – Переяслав-Хмельницький : О. М. Лукашевич, 2014. – 322 с.</p> <p>Маруненко І. М.Основи валеології: навч-метод. посіб. з питань проведення практичних і самостійних робіт [для студ. небіол. спец. вищ. навч. закл.] / І. М. Маруненко, Г. І. Волковська, Є. О. Неведомська. – 3-те вид. перероб. і доп. – К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2014. – 48 с.</p> <p>Методи оцінки фізичного розвитку і здоров'я дитячого населення : навч. посіб. / Нац. мед. акад. післядиплом. освіти ім. П. Л. Шупика, Каф. гігієни харчування і гігієни дітей та підлітків ; уклад.: О. П. Івахно, І. П. Козярін, Ю. В. Немцева. – 2-ге вид., переробл. і доп. – К. : Центр ДЗК, 2014. – 127 с</p>
---	---

Тема № 2. Анатомія і фізіологія опорно-рухової системи

Перелік питань/завдань, що виносяться на обговорення/опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
---	--

<p>Лекція (_ 2 год.):</p> <p>Біологічне значення опорно-рухової системи. Загальні відомості про скелет: форма, з'єднання, будова і хімічний склад кісток, ріст кісток, частини скелета. Запобігання викривленню хребта і розвитку плоскостопості.</p> <p>Загальні відомості про будову м'язів та їх основні групи у людському тілі. Вікові особливості м'язового апарату. Профілактика та перша медична допомога при травматичних пошкодженнях опорно-рухового апарату.</p> <p>Значення фізичної культури у розвитку опорно-рухового апарату. Недостатній рівень рухової активності – гіподинамія, як фактор ризику. Гігієнічні основи фізичного виховання учнів. М'язова дистрофія. Міастенія.</p>	<p>Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами генетики : навч. посіб. для студ. пед. ф-тів ун-тів / [Л. І. Прокопенко, О. А. Біда, Г. В. Луценко та ін.]. – Черкаси : ЧНУ, 2011. – 361 с.</p> <p>Анатомія та фізіологія дитячого організму. Основи медичних знань. Валеологія : навч.-метод. посіб. / Н. І. Коцур, Л. П. Товкун, Н. І. Годун, О. М. Миздренко. – Переяслав-Хмельницький : О. М. Лукашевич, 2014. – 322 с.</p> <p>Маруненко І. М.Основи валеології: навч-метод. посіб. з питань проведення практичних і самостійних робіт [для студ. небіол. спец. вищ. навч. закл.] / І. М. Маруненко, Г. І. Волковська, С. О. Неведомська. – 3-те вид. перероб. і доп. – К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2014. – 48 с.</p> <p>Методи оцінки фізичного розвитку і здоров'я дитячого населення : навч. посіб. / Нац. мед. акад. післядиплом. освіти ім. П. Л. Шупика, Каф. гігієни харчування і гігієни дітей та підлітків ; уклад.: О. П. Івахно, І. П. Козярін, Ю. В. Немцева. – 2-ге вид., переробл. і доп. – К. : Центр ДЗК, 2014. – 127 с.</p>
<p>Семінарське/практичне/лабораторне заняття (_ 2год.):</p> <p>Біологічне значення опорно-рухової системи. Загальні відомості про скелет: форма, з'єднання, будова і хімічний склад кісток, ріст кісток, частини скелета. Запобігання викривленню хребта і розвитку плоскостопості.</p> <p>Загальні відомості про будову м'язів та їх основні групи у людському тілі. Вікові особливості м'язового апарату. Профілактика та перша медична допомога при травматичних пошкодженнях опорно-рухового апарату.</p> <p>Значення фізичної культури у розвитку опорно-рухового апарату. Недостатній рівень рухової активності – гіподинамія, як фактор ризику. Гігієнічні основи фізичного виховання учнів. М'язова дистрофія. Міастенія.</p>	<p>Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами генетики : навч. посіб. для студ. пед. ф-тів ун-тів / [Л. І. Прокопенко, О. А. Біда, Г. В. Луценко та ін.]. – Черкаси : ЧНУ, 2011. – 361 с.</p> <p>Анатомія та фізіологія дитячого організму. Основи медичних знань. Валеологія : навч.-метод. посіб. / Н. І. Коцур, Л. П. Товкун, Н. І. Годун, О. М. Миздренко. – Переяслав-Хмельницький : О. М. Лукашевич, 2014. – 322 с.</p> <p>Маруненко І. М.Основи валеології: навч-метод. посіб. з питань проведення практичних і самостійних робіт [для студ. небіол. спец. вищ. навч. закл.] / І. М. Маруненко, Г. І. Волковська, С. О. Неведомська. – 3-те вид. перероб. і доп. – К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2014. – 48 с.</p> <p>Методи оцінки фізичного розвитку і здоров'я дитячого населення : навч. посіб. / Нац. мед. акад. післядиплом.</p>

	освіти ім. П. Л. Шупика, Каф. гігієни харчування і гігієни дітей та підлітків ; уклад.: О. П. Івахно, І. П. Козярін, Ю. В. Немцева. – 2-ге вид., переробл. і доп. – К. : Центр ДЗК, 2014. – 127 с
<p>Лабораторне заняття (4 год)</p> <p>1. Мета заняття: формувати предметну компетентність з анатомії і фізіології у майбутніх у майбутніх фахівців спец освіти при визначенні постави у дітей.</p> <p>Завдання заняття:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1) засвоїти поняття постави 2) закріпiti навичок визначення постави у дітей (вміти визначати поставу під час практики) 3) оцінити та обговорити мультимедійні презентації студентів на теми: «Вплив правильної постави на майбутнє дитини», «Зв'язок постави з правильною позою при виконанні домашнього завдання». <p>Обладнання: лінійка, сантиметрова стрічка, проектор, ноутбук.</p> <p>Презентація та обговорення мультимедійного проекту з попередньої теми: «Вплив тренування на здоров'я людини», «Гіподенамія – ворог сучасної людини».</p> <p>2. Мета заняття: формувати предметну компетентність з анатомії і фізіології у майбутніх у майбутніх фахівців спец освіти при визначенні плоскостопості у дітей.</p> <p>Завдання заняття:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1) засвоїти поняття плоскостопості 2) закріпiti навичок визначення плоскостопості у дітей 3) визначити наслідки плоскостопості 4) систематизувати знання по профілактиці плоскостопості у дітей 5) підготовити студентський навчальний проект: «Плоскостопість та її вплив на здоров'я людини» <p>Обладнання: папер, олія, сантиметр, проектор, ноутбук.</p> <p>Презентація навчального проекту з теми: «Вплив правильної постави на майбутнє дитини», «Зв'язок постави з правильною позою при виконанні домашнього завдання».</p>	<p>Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами генетики : навч. посіб. для студ. пед. ф-тів ун-тів / [Л. І. Прокопенко, О. А. Біда, Г. В. Луценко та ін.]. – Черкаси : ЧНУ, 2011. – 361 с.</p> <p>Анатомія та фізіологія дитячого організму. Основи медичних знань. Валеологія : навч.-метод. посіб. / Н. І. Коцур, Л. П. Товкун, Н. І. Годун, О. М. Миздренко. – Переяслав-Хмельницький : О. М. Лукашевич, 2014. – 322 с.</p> <p>Маруненко І. М.Основи валеології: навч-метод. посіб. з питань проведення практичних і самостійних робіт [для студ. небіол. спец. вищ. навч. закл.] / І. М. Маруненко, Г. І. Волковська, Є. О. Неведомська. – 3-те вид. перероб. і доп. – К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2014. – 48 с.</p> <p>Методи оцінки фізичного розвитку і здоров'я дитячого населення : навч. посіб. / Нац. мед. акад. післядиплом. освіти ім. П. Л. Шупика, Каф. гігієни харчування і гігієни дітей та підлітків ; уклад.: О. П. Івахно, І. П. Козярін, Ю. В. Немцева. – 2-ге вид., переробл. і доп. – К. : Центр ДЗК, 2014. – 127</p>

<p>Завдання для самостійної роботи:</p> <p>Підготовка рефератів:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначити фактори, які утримують суглобові поверхні в з'єднанні. 2. Визначити які утворення забезпечують амортизаційні властивості скелета. <p><i>(термін виконання: не пізніше за тиждень до завершення теоретичного навчання)</i></p>	<p>Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами генетики : навч. посіб. для студ. пед. ф-тів ун-тів / [Л. І. Прокопенко, О. А. Біда, Г. В. Луценко та ін.]. – Черкаси : ЧНУ, 2011. – 361 с.</p> <p>Анатомія та фізіологія дитячого організму. Основи медичних знань. Валеологія : навч.-метод. посіб. / Н. І. Коцур, Л. П. Товкун, Н. І. Годун, О. М. Миздренко. – Переяслав-Хмельницький : О. М. Лукашевич, 2014. – 322 с.</p>
--	---

Тема № 3. Особливості будови і функції органів дихання.

Перелік питань/завдань, що виносяться на обговорення/опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
<p>Лекція (_2 год.):</p> <p>Біологічне значення дихання. Загальна будова органів дихання (носова порожнина, носоглотка, гортань, трахея, бронхи, легені). Голосові зв'язки. Утворення голосу. Дихальні рухи (механізм вдиху і видиху). Типи дихання. Глибина і частота дихання. Газообмін у легенях і тканинах. Регуляція дихання. Особливості дихання під час спокою та фізичної роботи. Дихальні вправи для формування правильної дикції. Захисні дихальні рефлекси. Особливості будови носової порожнини, придаткових пазух у дітей. Аденоїди. Зміни типу дихання у дітей з віком. Формування правильної дихання у дітей. Вплив фізичного навантаження на показники зовнішнього дихання у дітей та підлітків. Значення рухової активності для розвитку дихальної системи. Вплив паління на органи дихання. Дихальна гімнастика. Вентиляція шкільних приміщень.</p> <p>Причини розладів дихання та перша допомога при них. Перша допомога при зупинці дихання: у разі утоплення, ураження електричним струмом, блискавкою.</p> <p>Інфекційні захворювання у дітей: риніт, фарингіт, ларингіт, трахеїд, гострий бронхіт, хронічний бронхіт, пневмонія, ГРВІ, бронхіальна астма.</p>	<p>Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами генетики : навч. посіб. для студ. пед. ф-тів ун-тів / [Л. І. Прокопенко, О. А. Біда, Г. В. Луценко та ін.]. – Черкаси : ЧНУ, 2011. – 361 с.</p> <p>Анатомія та фізіологія дитячого організму. Основи медичних знань. Валеологія : навч.-метод. посіб. / Н. І. Коцур, Л. П. Товкун, Н. І. Годун, О. М. Миздренко. – Переяслав-Хмельницький : О. М. Лукашевич, 2014. – 322 с.</p> <p>Маруненко І. М. Основи валеології: навч.-метод. посіб. з питань проведення практичних і самостійних робіт [для студ. небіол. спец. вищ. навч. закл.] / І. М. Маруненко, Г. І. Волковська, С. О. Неведомська. – 3-те вид. перероб. і доп. – К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2014. – 48 с.</p> <p>Методи оцінки фізичного розвитку і здоров'я дитячого населення : навч. посіб. / Нац. мед. акад. післядиплом. освіти ім. П. Л. Шупика, Каф. гігієни харчування і гігієни дітей та підлітків ; уклад.: О. П. Івахно, І. П. Козярін, Ю. В. Немцева. – 2-ге вид., переробл. і доп. – К. : Центр ДЗК, 2014. – 127 с.</p>
<p>Семінарське/практичне/лабораторне заняття (_2 год.):</p> <p>Біологічне значення дихання. Загальна будова органів дихання (носова порожнина, носоглотка, гортань, трахея, бронхи, легені).</p>	<p>Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами генетики : навч. посіб. для студ. пед. ф-тів ун-тів / [Л. І. Прокопенко, О. А. Біда, Г. В. Луценко та ін.]. – Черкаси : ЧНУ, 2011. – 361 с.</p>

<p>Голосові зв'язки. Утворення голосу. Дихальні рухи (механізм вдиху і видиху). Типи дихання. Глибина і частота дихання. Газообмін у легенях і тканинах. Регуляція дихання. Особливості дихання під час спокою та фізичної роботи. Дихальні вправи для формування правильної дикції. Захисні дихальні рефлекси. Особливості будови носової порожнини, придаткових пазух у дітей. Аденоїди. Зміни типу дихання у дітей з віком. Формування правильноого дихання у дітей. Вплив фізичного навантаження на показники зовнішнього дихання у дітей та підлітків. Значення рухової активності для розвитку дихальної системи. Вплив паління на органи дихання. Дихальна гімнастика. Вентиляція шкільних приміщень.</p> <p>Причини розладів дихання та перша допомога при них. Перша допомога при зупинці дихання: у разі утоплення, ураження електричним струмом, близькавкою.</p> <p>Інфекційні захворювання у дітей: риніт, фарингіт, ларингіт, трахеїд, гострий бронхіт, хронічний бронхіт, пневмонія, ГРВІ, бронхіальна астма.</p>	<p>Анатомія та фізіологія дитячого організму. Основи медичних знань. Валеологія : навч.-метод. посіб. / Н. І. Коцур, Л. П. Товкун, Н. І. Годун, О. М. Миздренко. – Переяслав-Хмельницький : О. М. Лукашевич, 2014. – 322 с.</p> <p>Маруненко І. М.Основи валеології: навч-метод. посіб. з питань проведення практичних і самостійних робіт [для студ. небіол. спец. вищ. навч. закл.] / І. М. Маруненко, Г. І. Волковська, Є. О. Неведомська. – 3-те вид. перероб. і доп. – К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2014. – 48 с.</p> <p>Методи оцінки фізичного розвитку і здоров'я дитячого населення : навч. посіб. / Нац. мед. акад. післядиплом. освіти ім. П. Л. Шупика, Каф. гігієні харчування і гігієни дітей та підлітків ; уклад.: О. П. Івахно, І. П. Козярін, Ю. В. Немцева. – 2-ге вид., переробл. і доп. – К. : Центр ДЗК, 2014. – 127 с</p>
<p>Лабораторне заняття (2 год)</p> <p>Оцінка функціонального стану дихальної системи</p> <p>Мета заняття: формувати предметну компетентність з анатомії і фізіології у майбутніх у майбутніх фахівців спец освіти при засвоенні загальних положень щодо будови і функціонування дихальної системи.</p> <p>Завдання заняття:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) вивчити загальну будову дихальної системи, топографію і будову окремих органів цієї системи (гортані, трахеї, бронхів, легень) 2) розуміти вплив фізичних вправ і спорту на будову і функцію дихальної системи 3) сформувати уявлення про методику оцінювання функціонального стану дихальної системи. 4) підготувати студентський проект на тему: «Вплив куріння на здоров'я людини» 5) підготувати та обсудити матеріали волонтерських заходів до «Всесвітнього дня відмови від куріння» (17 листопада), «Всесвітнього дня боротьби з туберкульозом» (24 березня). 	<p>Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами генетики : навч. посіб. для студ. пед. ф-тів ун-тів / [Л. І. Прокопенко, О. А. Біда, Г. В. Луценко та ін.]. – Черкаси : ЧНУ, 2011. – 361 с.</p> <p>Анатомія та фізіологія дитячого організму. Основи медичних знань. Валеологія : навч.-метод. посіб. / Н. І. Коцур, Л. П. Товкун, Н. І. Годун, О. М. Миздренко. – Переяслав-Хмельницький : О. М. Лукашевич, 2014. – 322 с.</p> <p>Маруненко І. М.Основи валеології: навч-метод. посіб. з питань проведення практичних і самостійних робіт [для студ. небіол. спец. вищ. навч. закл.] / І. М. Маруненко, Г. І. Волковська, Є. О. Неведомська. – 3-те вид. перероб. і доп. – К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2014. – 48 с.</p>

<p>Обладнання: череп, муляжі органів дихання, таблиці, атласи, секундомер, ноутбук, проектор.</p> <p>Демонстрування: муляжі легень, моделі гортані; моделі, що пояснюють вдих і видих; досліду з виявленням вуглекислого газу у повітрі, що видихається.</p>	
<p>Завдання для самостійної роботи:</p> <p>Складання опорного конспекту:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Виписати в конспект філогенез органів дихання. 2. Виписати в конспект онтогенез органів дихання. 3. Визначити які органи знаходяться в середостінні? <p>(термін виконання: не пізніше за тиждень до завершення теоретичного навчання)</p>	<p>Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами генетики : навч. посіб. для студ. пед. ф-тів ун-тів / [Л. І. Прокопенко, О. А. Біда, Г. В. Луценко та ін.]. – Черкаси : ЧНУ, 2011. – 361 с.</p> <p>Анатомія та фізіологія дитячого організму. Основи медичних знань. Валеологія : навч.-метод. посіб. / Н. І. Коцур, Л. П. Товкун, Н. І. Годун, О. М. Миздренко. – Переяслав-Хмельницький : О. М. Лукашевич, 2014. – 322 с.</p>

Тема № 4. Морфо-функціональні особливості крові та кровообігу організму.

Перелік питань/завдань, що виносяться на обговорення/опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
<p>Лекція (2 год.):</p> <p>Внутрішнє середовище організму: кров, лімфа, тканинна рідина.</p> <p>Біологічне значення крові. Склад крові: плазма, формені елементи (еритроцити, лейкоцити, тромбоцити). Групи крові людини за системою АВО. резус-фактор. Аналіз крові, швидкість осідання еритроцитів, вміст гемоглобіну, лейкоцитарна формула. Імунітет. Роль І.І.Мечникова у створенні вчення про імунітет. Формування імунних реакцій організму. Зсідання крові як захисна реакція організму. Інфекційні хвороби і боротьба з ними. Органи кровообігу: серце і судини. Біологічне значення кровообігу. Будова і робота серця. Серцевий цикл. Регуляція роботи серця. Велике і мале коло кровообігу. Кровоносні судини: будова, функції. Регуляція роботи судин. Особливості кровообігу плоду. Профілактика та перша медична допомога при серцево-судинних захворюваннях, захворюваннях крові і кровотечах. Шкідливий вплив куріння й вживання алкоголю на серце і судини. Недокрів'я у дітей та підлітків, його профілактика.</p>	<p>Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами генетики : навч. посіб. для студ. пед. ф-тів ун-тів / [Л. І. Прокопенко, О. А. Біда, Г. В. Луценко та ін.]. – Черкаси : ЧНУ, 2011. – 361 с.</p> <p>Анатомія та фізіологія дитячого організму. Основи медичних знань. Валеологія : навч.-метод. посіб. / Н. І. Коцур, Л. П. Товкун, Н. І. Годун, О. М. Миздренко. – Переяслав-Хмельницький : О. М. Лукашевич, 2014. – 322 с.</p> <p>Маруненко І. М.Основи валеології: навч.-метод. посіб. з питань проведення практичних і самостійних робіт [для студ. небіол. спец. вищ. навч. закл.] / І. М. Маруненко, Г. І. Волковська, Є. О. Неведомська. – 3-те вид. перероб. і доп. – К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2014. – 48 с.</p> <p>Методи оцінки фізичного розвитку і здоров'я дитячого населення : навч. посіб. / Нац. мед. акад. післядиплом. освіти ім. П. Л. Шупика, Каф. гігієни харчування і гігієни дітей та підлітків ; уклад.: О. П. Івахно, І. П. Козярін, Ю. В. Немцева.</p>

<p>Значення рухової активності для розвитку серцево-судинної системи. Причини виникнення захворювань серцево-судинної системи. Реакція серцево-судинної системи на динамічне та статичне навантаження.</p>	<p>– 2-ге вид., переробл. і доп. – К. : Центр ДЗК, 2014. – 127 с.</p>
<p>Семінарське (_4 год.): Внутрішнє середовище організму: кров, лімфа, тканинна рідина. Біологічне значення крові. Склад крові: плазма, формені елементи (еритроцити, лейкоцити, тромбоцити). Групи крові людини за системою АВО. резус-фактор. Аналіз крові, швидкість осідання еритроцитів, вміст гемоглобіну, лейкоцитарна формула. Імунітет. Роль І.І.Мечникова у створенні вчення про імунітет. Формування імунних реакцій організму. Зсідання крові як захисна реакція організму. Інфекційні хвороби і боротьба з ними. Органи кровообігу: серце і судини. Біологічне значення кровообігу. Будова і робота серця. Серцевий цикл. Регуляція роботи серця. Велике і мале коло кровообігу. Кровоносні судини: будова, функції. Регуляція роботи судин. Особливості кровообігу плоду. Профілактика та перша медична допомога при серцево-судинних захворюваннях, захворюваннях крові і кровотечах. Шкідливий вплив куріння й вживання алкоголю на серце і судини. Недокрів'я у дітей та підлітків, його профілактика. Значення рухової активності для розвитку серцево-судинної системи. Причини виникнення захворювань серцево-судинної системи. Реакція серцево-судинної системи на динамічне та статичне навантаження.</p>	<p>Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами генетики : навч. посіб. для студ. пед. ф-тів ун-тів / [Л. І. Прокопенко, О. А. Біда, Г. В. Луценко та ін.].– Черкаси : ЧНУ, 2011. – 361 с. Анатомія та фізіологія дитячого організму. Основи медичних знань. Валеологія : навч.-метод. посіб. / Н. І. Коцур, Л. П. Товкун, Н. І. Годун, О. М. Миздренко. – Переяслав-Хмельницький : О. М. Лукашевич, 2014. – 322 с. Маруненко І. М.Основи валеології: навч-метод. посіб. з питань проведення практичних і самостійних робіт [для студ. небіол. спец. вищ. навч. закл.] / І. М. Маруненко, Г. І. Волковська, Є. О. Неведомська. – 3-те вид. перероб. і доп. – К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2014. – 48 с. Методи оцінки фізичного розвитку і здоров'я дитячого населення : навч. посіб. / Нац. мед. акад. післядиплом. освіти ім. П. Л. Шупика, Каф. гігієни харчування і гігієни дітей та підлітків ; уклад.: О. П. Івахно, І. П. Козярін, Ю. В. Немцева. – 2-ге вид., переробл. і доп. – К. : Центр ДЗК, 2014. – 127 с</p>
<p>Лабораторне заняття (2 год.) Оцінка функціонального стану серцево-судинної системи Мета заняття: формувати предметну компетентність з анатомії і фізіології у майбутніх вчителів початкових класів щодо будови і функціонування серцево-судинної системи. Завдання заняття: 1) систематизувати знання щодо будови і функціонування серцево-судинної системи</p>	<p>Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами генетики : навч. посіб. для студ. пед. ф-тів ун-тів / [Л. І. Прокопенко, О. А. Біда, Г. В. Луценко та ін.].– Черкаси : ЧНУ, 2011. – 361 с. Анатомія та фізіологія дитячого організму. Основи медичних знань. Валеологія : навч.-метод. посіб. / Н. І. Коцур, Л. П. Товкун, Н. І. Годун, О. М. Миздренко. – Переяслав-Хмельницький : О. М. Лукашевич, 2014. – 322 с. Маруненко І. М.Основи валеології: навч-метод. посіб. з питань проведення</p>

<p>2) сформувати у студентів уявлення про оцінку функціонального стану серцево-судинної системи</p> <p>3) підготувати студентські мультимедійні презентації на тему: «Групи крові та переливання крові», «Серцево-судинні хвороби та їх профілактика»</p> <p>4) підготувати, оцінити та обсудити матеріали волонтерських заходів до «Всесвітнього дня серця» (29 вересня), «Всесвітнього дня боротьби з інсультом» (29 жовтня), «Всесвітнього дня імунітета» (1 березня), «Європейської неділі імунізації» (25-30 квітня)</p> <p>блайдання: мікроскоп, гістологічні препарати крові і судин, таблиці крові, таблиці будови серця, таблиці кіл кровообігу, секундомір, проектор, ноутбук.</p> <p>Демонстрування : муляжів серця, кровоносних судин; вимірювання артеріального тиску.</p>	<p>практичних і самостійних робіт [для студ. небіол. спец. вищ. навч. закл.] / I. M. Маруненко, Г. І. Волковська, Є. О. Неведомська. – 3-те вид. перероб. і доп. – К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2014. – 48 с.</p>
<p>Завдання для самостійної роботи:</p> <p>Складання опорного конспекту:</p> <p>1.характеристика кровоносної системи.</p> <p>2.Будова серця</p> <p>3.Які судини називаються артеріями?</p> <p>4.3 яких оболонок складається стінка артерій?</p> <p>5.Які судини називаються венами? Будова венозних стінок.</p> <p>6.Топографія серця, його основні частини і поверхні.</p> <p>7. Кровопостачання та іннервація серця.</p> <p><i>(термін виконання: не пізніше за тиждень до завершення теоретичного навчання)</i></p>	<p>Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами генетики : навч. посіб. для студ. пед. ф-тів ун-тів / [Л. І. Прокопенко, О. А. Біда, Г. В. Луценко та ін.].– Черкаси : ЧНУ, 2011. – 361 с.</p> <p>Анатомія та фізіологія дитячого організму. Основи медичних знань. Валеологія : навч.-метод. посіб. / Н. І. Коцур, Л. П. Товкун, Н. І. Годун, О. М. Миздренко. – Переяслав-Хмельницький : О. М. Лукашевич, 2014. – 322 с.</p> <p>Маруненко І. М.Основи валеології: навч-метод. посіб. з питань проведення практичних і самостійних робіт [для студ. небіол. спец. вищ. навч. закл.] / I. M. Маруненко, Г. І. Волковська, Є. О. Неведомська. – 3-те вид. перероб. і доп. – К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2014. – 48 с.</p>

Тема № 5. Морфо-функціональні особливості видільної системи людини. Анатомо-фізіологічні особливості шкіри .

Перелік питань/завдань, що виносяться на обговорення/опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
<p>Лекція (_2 год.):</p> <p>Біологічне значення процесів виділення.</p> <p>Органи виділення людини.</p>	<p>Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами генетики : навч. посіб. для студ. пед. ф-тів ун-тів / [Л. І. Прокопенко,</p>

<p>Будова і функції сечовидільної системи людини. Нефрон. Механізм утворення первинної і вторинної сечі. Запальні явища сечовидільної системи. Утворення каменів в нирках, можливі причини каменеутворення. Профілактика захворювань сечовидільної системи.</p> <p>Будова і функції шкіри. Профілактика захворювань шкіри. Гігієна шкіри. Принципи загартування організму. Профілактика і перша допомога при тепловому, сонячному ударах, опіках та обмороженнях.</p>	<p>О. А. Біда, Г. В. Луценко та ін.]. – Черкаси : ЧНУ, 2011. – 361 с.</p> <p>Анатомія та фізіологія дитячого організму. Основи медичних знань. Валеологія : навч.-метод. посіб. / Н. І. Коцур, Л. П. Товкун, Н. І. Годун, О. М. Миздренко. – Переяслав-Хмельницький : О. М. Лукашевич, 2014. – 322 с.</p> <p>Маруненко І. М.Основи валеології: навч-метод. посіб. з питань проведення практичних і самостійних робіт [для студ. небіол. спец. вищ. навч. закл.] / І. М. Маруненко, Г. І. Волковська, Є. О. Неведомська. – 3-те вид. перероб. і доп. – К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2014. – 48 с.</p> <p>Методи оцінки фізичного розвитку і здоров'я дитячого населення : навч. посіб. / Нац. мед. акад. післядиплом. освіти ім. П. Л. Шупика, Каф. гігієни харчування і гігієни дітей та підлітків ; уклад.: О. П. Івахно, І. П. Козярін, Ю. В. Немцева. – 2-ге вид., переробл. і доп. – К. : Центр ДЗК, 2014. – 127 с.</p>
<p>Семінарське/практичне/лабораторне заняття (_2 год.):</p> <p>Біологічне значення процесів виділення. Органи виділення людини.</p> <p>Будова і функції сечовидільної системи людини. Нефрон. Механізм утворення первинної і вторинної сечі. Запальні явища сечовидільної системи. Утворення каменів в нирках, можливі причини каменеутворення. Профілактика захворювань сечовидільної системи.</p> <p>Будова і функції шкіри. Профілактика захворювань шкіри. Гігієна шкіри. Принципи загартування організму. Профілактика і перша допомога при тепловому, сонячному ударах, опіках та обмороженнях.</p>	<p>Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами генетики : навч. посіб. для студ. пед. ф-тів ун-тів / [Л. І. Прокопенко, О. А. Біда, Г. В. Луценко та ін.]. – Черкаси : ЧНУ, 2011. – 361 с.</p> <p>Анатомія та фізіологія дитячого організму. Основи медичних знань. Валеологія : навч.-метод. посіб. / Н. І. Коцур, Л. П. Товкун, Н. І. Годун, О. М. Миздренко. – Переяслав-Хмельницький : О. М. Лукашевич, 2014. – 322 с.</p> <p>Маруненко І. М.Основи валеології: навч-метод. посіб. з питань проведення практичних і самостійних робіт [для студ. небіол. спец. вищ. навч. закл.] / І. М. Маруненко, Г. І. Волковська, Є. О. Неведомська. – 3-те вид. перероб. і доп. – К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2014. – 48 с.</p> <p>Методи оцінки фізичного розвитку і здоров'я дитячого населення : навч. посіб. / Нац. мед. акад. післядиплом. освіти ім. П. Л. Шупика, Каф. гігієни харчування і гігієни дітей та підлітків ; уклад.: О. П. Івахно, І. П. Козярін,</p>

	Ю. В. Немцева. – 2-ге вид., переробл. і доп. – К. : Центр ДЗК, 2014. – 127 с
Завдання для самостійної роботи: Будова і функції сечовидільної системи людини. Нефрон. Механізм утворення первинної і вторинної сечі. (термін виконання: не пізніше за тиждень до завершення теоретичного навчання)	Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами генетики : навч. посіб. для студ. пед. ф-тів ун-тів / [Л. І. Прокопенко, О. А. Біда, Г. В. Луценко та ін.]. – Черкаси : ЧНУ, 2011. – 361 с. Анатомія та фізіологія дитячого організму. Основи медичних знань. Валеологія : навч.-метод. посіб. / Н. І. Коцур, Л. П. Товкун, Н. І. Годун, О. М. Миздренко. – Переяслав-Хмельницький : О. М. Лукашевич, 2014. – 322 с.

Тема № 6. Морфо-функціональні особливості органів травної системи. Обмін речовин та енергії.

Перелік питань/завдань, що виносяться на обговорення/опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
<p>Лекція (2 год.):</p> <p>Біологічне значення травлення. Система органів травлення : будова, функції. Особливості травлення в ротовій порожнині, шлунку, кишечнику. Регуляція травлення. Всмоктування в шлунково-кишковому тракті. Захисна властивість травного тракту. Профілактика шлунково-кишкових захворювань.</p> <p>Обмін речовин як основна функція життя. Обмін білків, жирів, вуглеводів. Водний і мінеральний обмін. Вітаміни. Збереження вітамінів в їжі. Недостатнє харчування та його наслідки: дистрофія, обмеження росту, затримка статевого дозрівання. Надмірне харчування, ожиріння. Зміни в організмі при ожирінні.</p> <p>Харчування. Харчовий раціон. Значення та фізіологічні принципи раціонального харчування. Оздоровче та лікувальне харчування. Роздільне і змішане харчування. Вегетаріанство як система харчування.</p> <p>Калорійність добового раціону. Якісний склад добового раціону. Режим та організація харчування. Профілактика харчових отруєнь. Джерела радіаційного забруднення їжі та його наслідки.</p>	<p>Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами генетики : навч. посіб. для студ. пед. ф-тів ун-тів / [Л. І. Прокопенко, О. А. Біда, Г. В. Луценко та ін.]. – Черкаси : ЧНУ, 2011. – 361 с.</p> <p>Анатомія та фізіологія дитячого організму. Основи медичних знань. Валеологія : навч.-метод. посіб. / Н. І. Коцур, Л. П. Товкун, Н. І. Годун, О. М. Миздренко. – Переяслав-Хмельницький : О. М. Лукашевич, 2014. – 322 с.</p> <p>Маруненко І. М. Основи валеології: навч.-метод. посіб. з питань проведення практичних і самостійних робіт [для студ. небіол. спец. вищ. навч. закл.] / І. М. Маруненко, Г. І. Волковська, С. О. Неведомська. – 3-те вид. перероб. і доп. – К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2014. – 48 с.</p> <p>Методи оцінки фізичного розвитку і здоров'я дитячого населення : навч. посіб. / Нац. мед. акад. післядиплом. освіти ім. П. Л. Шупика, Каф. гігієни харчування і гігієни дітей та підлітків ; уклад.: О. П. Івахно, І. П. Козярін, Ю. В. Немцева. – 2-ге вид., переробл. і доп. – К. : Центр ДЗК, 2014. – 127 с.</p>

<p>Семінарське/практичне/лабораторне заняття (_2 год.):</p> <p>Біологічне значення травлення. Система органів травлення : будова, функції. Особливості травлення в ротовій порожнині, шлунку, кишечнику. Регуляція травлення. Всмоктування в шлунково-кишковому тракті. Захисна властивість травного тракту. Профілактика шлунково-кишкових захворювань.</p> <p>Обмін речовин як основна функція життя. Обмін білків, жирів, вуглеводів. Водний і мінеральний обмін. Вітаміни. Збереження вітамінів в їжі. Недостатнє харчування та його наслідки: дистрофія, обмеження росту, затримка статевого дозрівання. Надмірне харчування, ожиріння. Зміни в організмі при ожирінні.</p> <p>Харчування. Харчовий раціон. Значення та фізіологічні принципи раціонального харчування. Оздоровче та лікувальне харчування. Роздільне і змішане харчування. Вегетаріанство як система харчування.</p> <p>Калорійність добового раціону. Якісний склад добового раціону. Режим та організація харчування. Профілактика харчових отруєнь. Джереларадіаційного забруднення їжі та його наслідки.</p>	<p>Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами генетики : навч. посіб. для студ. пед. ф-тів ун-тів / [Л. І. Прокопенко, О. А. Біда, Г. В. Луценко та ін.]. – Черкаси : ЧНУ, 2011. – 361 с.</p> <p>Анатомія та фізіологія дитячого організму. Основи медичних знань. Валеологія : навч.-метод. посіб. / Н. І. Коцур, Л. П. Товкун, Н. І. Годун, О. М. Миздренко. – Переяслав-Хмельницький : О. М. Лукашевич, 2014. – 322 с.</p> <p>Маруненко І. М.Основи валеології: навч-метод. посіб. з питань проведення практичних і самостійних робіт [для студ. небіол. спец. вищ. навч. закл.] / І. М. Маруненко, Г. І. Волковська, С. О. Неведомська. – 3-те вид. перероб. і доп. – К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2014. – 48 с.</p> <p>Методи оцінки фізичного розвитку і здоров'я дитячого населення : навч. посіб. / Нац. мед. акад. післядиплом. освіти ім. П. Л. Шупика, Каф. гігієни харчування і гігієни дітей та підлітків ; уклад.: О. П. Івахно, І. П. Козярін, Ю. В. Немцева. – 2-ге вид., переробл. і доп. – К. : Центр ДЗК, 2014. – 127 с</p>
<p>Лабораторне заняття (2 год.)</p> <p>Травна система.</p> <p>Мета заняття: формувати предметну компетентність з анатомії і фізіології у майбутніх фахівців спец освіти при вивчені будови і функціонального значення травної системи</p> <p>Завдання заняття:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) систематизувати знання щодо будови і функціонування травної системи та фізіологічні основи харчування; 2) сформувати у студентів уявлення про основний обмін та способи його обчислення 3) закріпити поняття про енерговитрати, принципи складання харчових раціонів; 4) вміти застосовувати методику визначення індивідуального харчового раціону 5) підготувати студентський проект на тему: «Основи раціонального харчування». <p>Обладнання: барельєф травного тракту, таблиці, атласи, ростомір, терези,</p>	<p>Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами генетики : навч. посіб. для студ. пед. ф-тів ун-тів / [Л. І. Прокопенко, О. А. Біда, Г. В. Луценко та ін.]. – Черкаси : ЧНУ, 2011. – 361 с.</p> <p>Анатомія та фізіологія дитячого організму. Основи медичних знань. Валеологія : навч.-метод. посіб. / Н. І. Коцур, Л. П. Товкун, Н. І. Годун, О. М. Миздренко. – Переяслав-Хмельницький : О. М. Лукашевич, 2014. – 322 с.</p> <p>Маруненко І. М.Основи валеології: навч-метод. посіб. з питань проведення практичних і самостійних робіт [для студ. небіол. спец. вищ. навч. закл.] / І. М. Маруненко, Г. І. Волковська, С. О. Неведомська. – 3-те вид. перероб. і доп. – К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2014. – 48 с.</p>

<p>калькулятор, таблиці хімічного складу й енергетичної цінності харчових продуктів.</p> <p>Демонстрування: моделей зубів; муляжів органів травлення</p>	
<p>Завдання для самостійної роботи:</p> <p>Складання опорного конспекту:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Виписати в конспект філогенез і онтогенез травної системи. 2. Розглянути аномалії розвитку обличчя і ротової порожнини - «заяча губа», «вовча паща» та ін. 3. Розглянути молочні зуби, терміни їхнього прорізування і випадання. Постійні зуби. Рентгеноанатомія зубів. Змикання зубів (прикус); ясна; аномалії розвитку зубів. 4. Розглянути Аномалії положення і фіксації тонкої і товстої кишки. <p><i>(термін виконання: не пізніше за тиждень до завершення теоретичного навчання)</i></p>	<p>Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами генетики : навч. посіб. для студ. пед. ф-тів ун-тів / [Л. І. Прокопенко, О. А. Біда, Г. В. Луценко та ін.]. – Черкаси : ЧНУ, 2011. – 361 с.</p> <p>Анатомія та фізіологія дитячого організму. Основи медичних знань. Валеологія : навч.-метод. посіб. / Н. І. Коцур, Л. П. Товкун, Н. І. Годун, О. М. Миздренко. – Переяслав-Хмельницький : О. М. Лукашевич, 2014. – 322 с.</p> <p>Маруненко І. М.Основи валеології: навч-метод. посіб. з питань проведення практичних і самостійних робіт [для студ. небіол. спец. вищ. навч. закл.] / І. М. Маруненко, Г. І. Волковська, Є. О. Неведомська. – 3-те вид. перероб. і доп. – К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2014. – 48 с.</p>

Тема № 7. Залози внутрішньої секреції, вплив гормонів на ріст і розвиток організму.

Перелік питань/завдань, що виносяться на обговорення/опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
<p>Лекція (_2 год.):</p> <p>Загальні закономірності діяльності залоз внутрішньої секреції. Гуморальна регуляція функцій, ендокринні залози і їх вплив на розвиток і формування організму. Гормони.</p> <p>Щитоподібна залоза. Парашитоподібні залози. Гіпофіз. Епіфіз. Надниркові залози. Вилочкова залоза. Підшлункова залоза. Статеві залози. Статеве дозрівання. Гормони і стрес.</p> <p>Захворювання ендокринної системи: причини, ознаки, профілактика.</p>	<p>Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами генетики : навч. посіб. для студ. пед. ф-тів ун-тів / [Л. І. Прокопенко, О. А. Біда, Г. В. Луценко та ін.]. – Черкаси : ЧНУ, 2011. – 361 с.</p> <p>Анатомія та фізіологія дитячого організму. Основи медичних знань. Валеологія : навч.-метод. посіб. / Н. І. Коцур, Л. П. Товкун, Н. І. Годун, О. М. Миздренко. – Переяслав-Хмельницький : О. М. Лукашевич, 2014. – 322 с.</p> <p>Маруненко І. М.Основи валеології: навч-метод. посіб. з питань проведення практичних і самостійних робіт [для студ. небіол. спец. вищ. навч. закл.] / І. М. Маруненко, Г. І. Волковська, Є. О. Неведомська. – 3-те вид. перероб. і доп. – К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2014. – 48 с.</p>

	<p>Методи оцінки фізичного розвитку і здоров'я дитячого населення : навч. посіб. / Нац. мед. акад. післядиплом. освіти ім. П. Л. Шупика, Каф. гігієни харчування і гігієни дітей та підлітків ; уклад.: О. П. Івахно, І. П. Козярін, Ю. В. Немцева. – 2-ге вид., переробл. і доп. – К. : Центр ДЗК, 2014. – 127 с.</p>
<p>Семінарське заняття (2 год.):</p> <p>Загальні закономірності діяльності залоз внутрішньої секреції. Гуморальна регуляція функцій, ендокринні залози і їх вплив на розвиток і формування організму. Гормони.</p> <p>Щитоподібна залоза. Парашитоподібні залози. Гіпофіз. Епіфіз. Надниркові залози. Вилочкова залоза. Підшлункова залоза. Статеві залози. Статеве дозрівання. Гормони і стрес.</p> <p>Захворювання ендокринної системи: причини, ознаки, профілактика.</p>	<p>Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами генетики : навч. посіб. для студ. пед. ф-тів ун-тів / [Л. І. Прокопенко, О. А. Біда, Г. В. Луценко та ін.]. – Черкаси : ЧНУ, 2011. – 361 с.</p> <p>Анатомія та фізіологія дитячого організму. Основи медичних знань. Валеологія : навч.-метод. посіб. / Н. І. Коцур, Л. П. Товкун, Н. І. Годун, О. М. Миздренко. – Переяслав-Хмельницький : О. М. Лукашевич, 2014. – 322 с.</p> <p>Маруненко І. М. Основи валеології: навч.-метод. посіб. з питань проведення практичних і самостійних робіт [для студ. небіол. спец. вищ. навч. закл.] / І. М. Маруненко, Г. І. Волковська, Є. О. Неведомська. – 3-те вид. перероб. і доп. – К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2014. – 48 с.</p> <p>Методи оцінки фізичного розвитку і здоров'я дитячого населення : навч. посіб. / Нац. мед. акад. післядиплом. освіти ім. П. Л. Шупика, Каф. гігієни харчування і гігієни дітей та підлітків ; уклад.: О. П. Івахно, І. П. Козярін, Ю. В. Немцева. – 2-ге вид., переробл. і доп. – К. : Центр ДЗК, 2014. – 127 с</p>
<p>Завдання для самостійної роботи:</p> <p><i>Зробити презентацію на теми:</i></p> <p>Загальні закономірності діяльності залоз внутрішньої секреції. Гуморальна регуляція функцій, ендокринні залози і їх вплив на розвиток і формування організму. Гормони.</p> <p><i>(термін виконання: не пізніше за тиждень до завершення теоретичного навчання)</i></p>	<p>Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами генетики : навч. посіб. для студ. пед. ф-тів ун-тів / [Л. І. Прокопенко, О. А. Біда, Г. В. Луценко та ін.]. – Черкаси : ЧНУ, 2011. – 361 с.</p> <p>Анатомія та фізіологія дитячого організму. Основи медичних знань. Валеологія : навч.-метод. посіб. / Н. І. Коцур, Л. П. Товкун, Н. І. Годун, О. М. Миздренко. – Переяслав-Хмельницький : О. М. Лукашевич, 2014. – 322 с.</p>

Тема № 8. Анатомія і фізіологія нервової системи.

Перелік питань/завдань, що виносяться на обговорення/опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
<p>Лекція (_2 год.):</p> <p>Значення нервової системи; властивості нервової системи; загальний план будови нервової системи.</p> <p>Поняття про рефлекс, рефлекторну дугу, збудження і гальмування, іррадіацію й індукцію в ЦНС. Властивості нервових центрів та процеси координації в ЦНС.</p> <p>Будова, розвиток і функціональне значення різних відділів нервової системи, будова головного мозку, ретикулярна формaciя, лімбічна система мозку, сенсорні, моторні, асоціативні ділянки кори великих півкуль. Вегетативна нервова система.</p>	<p>Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами генетики : навч. посіб. для студ. пед. ф-тів ун-тів / [Л. І. Прокопенко, О. А. Біда, Г. В. Луценко та ін.]. – Черкаси : ЧНУ, 2011. – 361 с.</p> <p>Анатомія та фізіологія дитячого організму. Основи медичних знань. Валеологія : навч.-метод. посіб. / Н. І. Коцур, Л. П. Товкун, Н. І. Годун, О. М. Миздренко. – Переяслав-Хмельницький : О. М. Лукашевич, 2014. – 322 с.</p> <p>Маруненко І. М.Основи валеології: навч-метод. посіб. з питань проведення практичних і самостійних робіт [для студ. небіол. спец. вищ. навч. закл.] / І. М. Маруненко, Г. І. Волковська, Є. О. Неведомська. – 3-те вид. перероб. і доп. – К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2014. – 48 с.</p> <p>Методи оцінки фізичного розвитку і здоров'я дитячого населення : навч. посіб. / Нац. мед. акад. післядиплом. освіти ім. П. Л. Шупика, Каф. гігієни харчування і гігієни дітей та підлітків ; уклад.: О. П. Івахно, І. П. Козярін, Ю. В. Немцева. – 2-ге вид., переробл. і доп. – К. : Центр ДЗК, 2014. – 127 с.</p>
<p>Семінарське/практичне/лабораторне заняття (_2 год.):</p> <p>Значення нервової системи; властивості нервової системи; загальний план будови нервової системи.</p> <p>Поняття про рефлекс, рефлекторну дугу, збудження і гальмування, іррадіацію й індукцію в ЦНС. Властивості нервових центрів та процеси координації в ЦНС.</p> <p>Будова, розвиток і функціональне значення різних відділів нервової системи, будова головного мозку, ретикулярна формaciя, лімбічна система мозку, сенсорні, моторні, асоціативні ділянки кори великих півкуль. Вегетативна нервова система.</p>	<p>Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами генетики : навч. посіб. для студ. пед. ф-тів ун-тів / [Л. І. Прокопенко, О. А. Біда, Г. В. Луценко та ін.]. – Черкаси : ЧНУ, 2011. – 361 с.</p> <p>Анатомія та фізіологія дитячого організму. Основи медичних знань. Валеологія : навч.-метод. посіб. / Н. І. Коцур, Л. П. Товкун, Н. І. Годун, О. М. Миздренко. – Переяслав-Хмельницький : О. М. Лукашевич, 2014. – 322 с.</p> <p>Маруненко І. М.Основи валеології: навч-метод. посіб. з питань проведення практичних і самостійних робіт [для студ. небіол. спец. вищ. навч. закл.] / І. М. Маруненко, Г. І. Волковська, Є. О. Неведомська. – 3-те вид. перероб. і доп. – К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2014. – 48 с.</p>

	Методи оцінки фізичного розвитку і здоров'я дитячого населення : навч. посіб. / Нац. мед. акад. післядиплом. освіти ім. П. Л. Шупика, Каф. гігієни харчування і гігієни дітей та підлітків ; уклад.: О. П. Івахно, І. П. Козярін, Ю. В. Немцева. – 2-ге вид., переробл. і доп. – К. : Центр ДЗК, 2014. – 127 с
Завдання для самостійної роботи: Підготовка рефератів: 1. Назвіть основні відділи нервової системи. 2. Опишіть основні утворення сірої речовини спинного мозку. 3. Опишіть основні утворення білої речовини спинного мозку. 4. Що називають спинномозковим сегментом? Назвіть сегменти по відділах. Складання опорного конспекту: 5. Розгляньте за атласом і намалюйте схему розташування шлуночків головного мозку (термін виконання: не пізніше за тиждень до завершення теоретичного навчання)	Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами генетики : навч. посіб. для студ. пед. ф-тів ун-тів / [Л. І. Прокопенко, О. А. Біда, Г. В. Луценко та ін.]. – Черкаси : ЧНУ, 2011. – 361 с. Анатомія та фізіологія дитячого організму. Основи медичних знань. Валеологія : навч.-метод. посіб. / Н. І. Коцур, Л. П. Товкун, Н. І. Годун, О. М. Миздренко. – Переяслав-Хмельницький : О. М. Лукашевич, 2014. – 322 с.

Тема № 9. Вища нервова діяльність та її вікові особливості.

Перелік питань/завдань, що виносяться на обговорення/опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
<p>Лекція (_4 год.):</p> <p>Значення праць І.М.Сєченова та І.І.Павлова у вивченні функцій кори великого мозку.</p> <p>Умовні і безумовні рефлекси (умовні, набуті). Механізм утворення умовного рефлексу. Гальмування умовних рефлексів. Аналіз і синтез подразнень в корі великого мозку. Поняття про пізнавальну діяльність людини.</p> <p>Увага: фізіологічний механізм, види, властивості.</p> <p>Пам'ять: фізіологічні механізми та види. Емоції: фізіологічний механізм емоцій. Динамічний стереотип.</p> <p>Типи ВНД.</p> <p>Сон та його гігієнічне значення.</p>	<p>Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами генетики : навч. посіб. для студ. пед. ф-тів ун-тів / [Л. І. Прокопенко, О. А. Біда, Г. В. Луценко та ін.]. – Черкаси : ЧНУ, 2011. – 361 с.</p> <p>Анатомія та фізіологія дитячого організму. Основи медичних знань. Валеологія : навч.-метод. посіб. / Н. І. Коцур, Л. П. Товкун, Н. І. Годун, О. М. Миздренко. – Переяслав-Хмельницький : О. М. Лукашевич, 2014. – 322 с.</p> <p>Маруненко І. М.Основи валеології: навч.-метод. посіб. з питань проведення практичних і самостійних робіт [для студ. небіол. спец. вищ. навч. закл.] / І. М. Маруненко, Г. І. Волковська, Є. О. Неведомська. – 3-те вид. перероб. і доп. – К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2014. – 48 с.</p> <p>Методи оцінки фізичного розвитку і здоров'я дитячого населення : навч. посіб. / Нац. мед. акад. післядиплом. освіти ім.</p>

	<p>П. Л. Шупика, Каф. гігієни харчування і гігієни дітей та підлітків ; уклад.: О. П. Івахно, І. П. Козярін, Ю. В. Немцева. – 2-ге вид., переробл. і доп. – К. : Центр ДЗК, 2014. – 127 с.</p>
<p>Семінарське/практичне/лабораторне заняття (_2 год.): Значення праць І.М.Сеченова та І.І.Павлова у вивченні функцій кори великого мозку. Умовні і безумовні рефлекси (умовні, набуті). Механізм утворення умовного рефлексу. Гальмування умовних рефлексів. Аналіз і синтез подразнень в корі великого мозку. Поняття про пізнавальну діяльність людини. Увага: фізіологічний механізм, види, властивості. Пам'ять: фізіологічні механізми та види. Емоції: фізіологічний механізм емоцій. Динамічний стереотип. Типи ВНД. Сон та його гігієнічне значення.</p>	<p>Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами генетики : навч. посіб. для студ. пед. ф-тів ун-тів / [Л. І. Прокопенко, О. А. Біда, Г. В. Луценко та ін.]. – Черкаси : ЧНУ, 2011. – 361 с.</p> <p>Анатомія та фізіологія дитячого організму. Основи медичних знань. Валеологія : навч.-метод. посіб. / Н. І. Коцур, Л. П. Товкун, Н. І. Годун, О. М. Миздренко. – Переяслав-Хмельницький : О. М. Лукашевич, 2014. – 322 с.</p> <p>Маруненко І. М.Основи валеології: навч-метод. посіб. з питань проведення практичних і самостійних робіт [для студ. небіол. спец. вищ. навч. закл.] / І. М. Маруненко, Г. І. Волковська, Є. О. Неведомська. – 3-те вид. перероб. і доп. – К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2014. – 48 с.</p> <p>Методи оцінки фізичного розвитку і здоров'я дитячого населення : навч. посіб. / Нац. мед. акад. післядиплом. освіти ім. П. Л. Шупика, Каф. гігієни харчування і гігієни дітей та підлітків ; уклад.: О. П. Івахно, І. П. Козярін, Ю. В. Немцева. – 2-ге вид., переробл. і доп. – К. : Центр ДЗК, 2014. – 127 с</p>
<p>Лабораторне заняття (2 год.) Тема: Загальна будова нервової системи. Основи ВНД. Методика визначення властивостей уваги Мета заняття: формувати предметну компетентність з анатомії і фізіології у майбутніх у фахівців спец освіти при вивчені будови та функцій нервової системи</p> <p>Завдання заняття:</p> <p>1) вивчити загальну будову і функції нервової системи, будову нервової тканини та нервових волокон, основні елементи рефлекторної дуги і топографію, будову і функції спинного та головного мозку.</p> <p>Основи ВНД.</p>	<p>Маруненко І. М.Анатомія, фізіологія, еволюція нервової системи: Навчальний посібник / І. М. Маруненко, Є. О. Неведомська, Г. І. Волковська. – К.: Центр учебової літератури, 2013. – 184 с.</p>

<p>2) підготувати студентський проект на тему: «Особливості дітей з синдромом гіперактивності і дефіциту уваги»</p> <p>3) відвідати неврологічне відділення в ДБЛ на водному транспорті для формування знань про методи проведення енцефалограми, ехоенцефалограми, реоенцефалограми.</p> <p>Обладнання: таблиці будови нервової тканини, спинного та головного мозку, рефлекторної дуги, муляжі, гістологічні препарати нервової тканини, мікроскоп, атласи, коректурна таблиця Б. Бурдона; таблиці Шульте-Горбова, секундомір, проектор, ноутбук.</p>	
<p>Завдання для самостійної роботи:</p> <p><i>Зробіть презентації тем:</i></p> <p>Пам'ять: фізіологічні механізми та види. Емоції: фізіологічний механізм емоцій. Динамічний стереотип.</p> <p>Типи ВНД.</p> <p><i>(термін виконання: не пізніше за тиждень до завершення теоретичного навчання)</i></p>	<p>Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами генетики : навч. посіб. для студ. пед. ф-тів ун-тів / [Л. І. Прокопенко, О. А. Біда, Г. В. Луценко та ін.]. – Черкаси : ЧНУ, 2011. – 361 с.</p> <p>Анатомія та фізіологія дитячого організму. Основи медичних знань. Валеологія : навч.-метод. посіб. / Н. І. Коцур, Л. П. Товкун, Н. І. Годун, О. М. Миздренко. – Переяслав-Хмельницький : О. М. Лукашевич, 2014. – 322 с.</p>

Тема № 10. Вікова фізіологія і гігієна аналізаторів.

Перелік питань/завдань, що виносяться на обговорення/опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
<p>Лекція (2 год.):</p> <p>Значення сенсорних систем для організму людини. Зорова і слухова сенсорні системи. Відділи зорового аналізатора. Поняття про акомодацію, рефракцію Пропорційна, далекозора, короткозора рефракція. Поняття про бінокулярний зір. Відділи слухового аналізатора. Будова зовнішнього і середнього вуха Будова внутрішнього вуха. Механізм сприйняття звуку.</p> <p>Вестибулярний апарат: будова і функції. Хеморецепторні сенсорні системи. М'язова, тактильна та температурна чутливість.</p>	<p>Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами генетики : навч. посіб. для студ. пед. ф-тів ун-тів / [Л. І. Прокопенко, О. А. Біда, Г. В. Луценко та ін.]. – Черкаси : ЧНУ, 2011. – 361 с.</p> <p>Анатомія та фізіологія дитячого організму. Основи медичних знань. Валеологія : навч.-метод. посіб. / Н. І. Коцур, Л. П. Товкун, Н. І. Годун, О. М. Миздренко. – Переяслав-Хмельницький : О. М. Лукашевич, 2014. – 322 с.</p> <p>Маруненко І. М.Основи валеології: навч.-метод. посіб. з питань проведення практичних і самостійних робіт [для студ. небіол. спец. вищ. навч. закл.] / І. М. Маруненко, Г. І. Волковська, С. О. Неведомська. – 3-те вид. перероб. і</p>

	<p>доп. – К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2014. – 48 с.</p> <p>Методи оцінки фізичного розвитку і здоров'я дитячого населення : навч. посіб. / Нац. мед. акад. післядиплом. освіти ім. П. Л. Шупика, Каф. гігієни харчування і гігієни дітей та підлітків ; уклад.: О. П. Івахно, І. П. Козярін, Ю. В. Немцева. – 2-ге вид., переробл. і доп. – К. : Центр ДЗК, 2014. – 127 с.</p>
<p>Семінарське/практичне/лабораторне заняття (_2 год.):</p> <p>Значення сенсорних систем для організму людини. Зорова і слухова сенсорні системи. Відділи зорового аналізатора. Поняття про акомодацію, рефракцію Пропорційна, далекозора, короткозора рефракція. Поняття про бінокулярний зір. Відділи слухового аналізатора. Будова зовнішнього і середнього вуха Будова внутрішнього вуха. Механізм сприйняття звуку.</p> <p>Вестибулярний апарат: будова і функції. Хеморецепторні сенсорні системи. М'язова, тактильна та температурна чутливість</p>	<p>Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами генетики : навч. посіб. для студ. пед. ф-тів ун-тів / [Л. І. Прокопенко, О. А. Біда, Г. В. Луценко та ін.]. – Черкаси : ЧНУ, 2011. – 361 с.</p> <p>Анатомія та фізіологія дитячого організму. Основи медичних знань. Валеологія : навч.-метод. посіб. / Н. І. Коцур, Л. П. Товкун, Н. І. Годун, О. М. Миздренко. – Переяслав-Хмельницький : О. М. Лукашевич, 2014. – 322 с.</p> <p>Маруненко І. М. Основи валеології: навч.-метод. посіб. з питань проведення практичних і самостійних робіт [для студ. небіол. спец. вищ. навч. закл.] / І. М. Маруненко, Г. І. Волковська, Є. О. Неведомська. – 3-те вид. перероб. і доп. – К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2014. – 48 с.</p> <p>Методи оцінки фізичного розвитку і здоров'я дитячого населення : навч. посіб. / Нац. мед. акад. післядиплом. освіти ім. П. Л. Шупика, Каф. гігієни харчування і гігієни дітей та підлітків ; уклад.: О. П. Івахно, І. П. Козярін, Ю. В. Немцева. – 2-ге вид., переробл. і доп. – К. : Центр ДЗК, 2014. – 127 с</p>
<p>Завдання для самостійної роботи:</p> <p>Складання опорного конспекту:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Опишіть м'язи ока (назва, функції). 2. Розгляніть будову і топографію слізних залоз, їх вивідні шляхи. 3. Опишіть шлях зорового аналізатора. 4. Опишіть шлях слухового аналізатора. 5. Опишіть будову і функції нюхового аналізатора. 6. Опишіть будову і функції смакового аналізатора. 7. Чи є в епідермісі кровоносні судини і нервові закінчення? 	<p>Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами генетики : навч. посіб. для студ. пед. ф-тів ун-тів / [Л. І. Прокопенко, О. А. Біда, Г. В. Луценко та ін.]. – Черкаси : ЧНУ, 2011. – 361 с.</p> <p>Анатомія та фізіологія дитячого організму. Основи медичних знань. Валеологія : навч.-метод. посіб. / Н. І. Коцур, Л. П. Товкун, Н. І. Годун, О. М. Миздренко. – Переяслав-Хмельницький : О. М. Лукашевич, 2014. – 322 с.</p>

(термін виконання: не пізніше за тиждень до завершення теоретичного навчання)

6. Політика курсу

Політика щодо відвідування навчальних занять

Згідно з «Положенням про порядок оцінювання рівня навчальних досягнень студентів в умовах ЄКТС в ІДГУ» студенти мають обов'язково бути присутніми на лекційних і семінарських заняттях. Студент, який з поважних причин, підтверджених документально, не мав був відсутній на семінарському занятті, має право на відпрацювання у двотижневий термін після повернення до навчання. Студент, який не використував надане йому право у встановлений термін або пропустив заняття без поважних причин, отримує за кожне пропущене заняття 0 балів. Студенти, які навчаються за індивідуальним графіком, мають в повному обсязі виконати додаткові індивідуальні завдання, попередньо узгодивши їх з викладачем. Присутність на модульній контрольній роботі є обов'язковою. У випадку відсутності студента на проміжному контролі з поважної причини, підтвердженої документально, йому призначається інша дата складання модульної контрольної роботи.

Політика академічної добросердечності

Студенти мають дотримуватись правил академічної добросердечності відповідно до «Кодексу академічної добросердечності в ІДГУ». Наявність академічного plagiatu в студентських доповідях є підставою для виставлення негативної оцінки. Списування студентів під час проведення модульної контрольної роботи є підставою для дострокового припинення її складання та виставлення негативної оцінки.

7. Проміжний і підсумковий контроль

Форма проміжного контролю

Модульна контрольна робота проводиться в письмовій формі та включає запитання, відповіді на які дають можливість оцінити рівень оволодіння знаннями з теоретичних основ підготовки фахівців для вищої освіти.

Зразок модульної контрольної роботи

1. Визначте рівні організації організму людини
2. Вкажіть Значення і функції крові. Кров як компонент внутрішнього середовища організму.
3. Які види ВНД ви знаєте? Охарактеризуйте їх.

Форма підсумкового контролю:

Іспит

Питання до екзамену з курсу «Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами валеології»

1. Предмет і завдання курсу «Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами валеології».
2. Методи анатомічних досліджень.
3. Короткий нарис історії анатомії як науки.
4. Клітина людського організму: будова і функції.

5. Поняття про тканини. Класифікація тканин людського організму.
  6. Епітеліальна тканина: особливості будови, функції, місцерозміщення в організмі.
  7. Різновиди епітеліальної тканини: особливості будови, функції, місцерозміщення в організмі.
  8. Тканини внутрішнього середовища: особливості будови, функції, місцерозміщення в організмі.
  9. Різновиди сполучної тканини: особливості будови, функції, місцерозміщення в організмі.
  10. Різновиди м'язової тканини: особливості будови, функції, місцерозміщення в організмі.
  11. Нервова тканина: особливості будови, функції, місцерозміщення в організмі.
  12. Рівні організації організму людини.
  13. Поняття про орган, фізіологічні системи органів, функціональні системи органів.
  14. Організм як цілісна система.
  15. Етапи онтогенезу. Ембріогенез.
  16. Поняття про зародкові листки.
  17. Загальна будова опорно-рухового апарату та його функції.
  18. Будова, хімічний склад, класифікація кісток.
  19. Типи з'єднання кісток.
  20. Загальна будова скелету людини.
  21. Будова хребта та грудної клітки.
  22. Будова поясів верхньої і нижньої кінцівок. Будова вільних верхньої і нижньої кінцівок.
  23. Загальна будова скелетних м'язів та їх функції.
  24. Актино-міозиновий комплекс скелетних м'язів: особливості будови та функції.
  25. Групи м'язів людського організму.
  26. Внутрішні органи: місцерозміщення, функції.
  27. Класифікація внутрішніх органів за будовою.
  28. Особливості будови трубчастих органів.
  29. Внутрішнє середовище організму.
  30. Кров: функції, склад, кількість.
  31. Лімфа: функції, склад.
  32. Плазма крові: склад, функції.
  33. Будова і функції еритроцитів.
  34. Будова і функції лейкоцитів.
  35. Будова і функції тромбоцитів.
  36. Органи серцево-судинної системи: будова, функції.
  37. Форма, положення, будова і функції серця.
  38. Будова і функції судинної системи. Артерії.
  39. Будова і функції судинної системи. Вени.
  40. Будова і функції судинної системи. Капіляри.
  41. Велике коло кровообігу.
  42. Мале коло кровообігу.
  43. Біологічне значення дихання. Загальна будова органів дихання.
  44. Носова порожнина, носоглотка: особливості будови, функції.
  45. Гортань: особливості будови, функції.
  46. Трахея, бронхи: особливості будови, функції.
- 33
47. Легені: особливості будови, функції.
  48. Механізм дихальних рухів. Нервова і гуморальна регуляція дихання.
  49. Біологічне значення травлення. Загальна будова і функції органів травлення.
  50. Ротова порожнина: будова, функції.
  51. Глотка, стравохід: будова, функції.
  52. Шлунок: будова, функції.
  53. Тонка кишка: будова, функції.

54. Товста кишка: будова, функції.
 55. Печінка, її роль у процесах травлення.
 56. Підшлункова залоза, її роль у процесах травлення.
 57. Сечовидільна система: будова, функції.
 58. Будова і функції нирок.
 59. Нефрон - найменша структурно-функціональна одиниця нирки.
 60. Біологічне значення залоз внутрішньої секреції. Поняття про гормони. Механізм дії гормонів.
 61. Щитоподібна залоза: місцерозміщення, гормони та їх вплив на організм.
 62. Прищитоподібні залози: місцерозміщення, гормони та їх вплив на організм.
 63. Гіпофіз: місцерозміщення, гормони та їх вплив на організм.
 64. Епіфіз: місцерозміщення, гормони та їх вплив на організм.
 65. Надниркові залози: місцерозміщення, гормони та їх вплив на організм.
 66. Вилочкова залоза: місцерозміщення, гормони та їх вплив на організм.
 67. Підшлункова залоза: місцерозміщення, гормони та їх вплив на організм.
 Статеві залози: місцерозміщення, гормони та їх вплив на організм.
 69. Біологічне значення і загальний план будови нервової системи.
 70. Поняття про нейрон. Сіра і біла речовина.
 71. Центральна нервова система.
 72. Периферична нервова система.
 73. Соматична нервова система.
 74. Вегетативна (автономна) нервова система.
 75. Парасимпатичний відділ вегетативної нервової системи, його центри, периферичні утворення, функції.
 76. Симпатичний відділ вегетативної нервової системи, його центри, периферичні утворення, функції.
 77. Будова і функції спинного мозку.
 78. Спинномозкові нерви, їхнє формування, гілки, утворення сплетень.
 79. Будова і функції головного мозку.
 80. Оболонки головного мозку, їхнє кровопостачання й іннервація.
 81. Будова і функції кори великих півкуль головного мозку.
 82. Загальна будова і функції аналізаторів.
 83. Зоровий аналізатор: будова, функції.
 84. Орган зору. Допоміжний апарат ока.
 85. Слуховий аналізатор: будова, функції.
 86. Вестибулярний апарат: будова, функції.
 87. Будова і функції рецепторів шкіри.
 88. Шкіра: будова, функції.
 89. Будова і функції нюхового аналізатора.
 90. Будова і функції смакового аналізатора.

8. Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала та схема формування підсумкової оцінки

Підсумковий бал	Оцінка за традиційною шкалою
90-100	відмінно
70-89	добре
51-69	задовільно
26-50	незадовільно

Схема розподілу балів

	Поточний контроль	Проміжний контроль	Підсумковий контроль
Максимальна кількість балів	40 балів – середньозважений бал оцінок за відповіді на семінарських заняттях та виконання індивідуальних завдань, який переводиться у 100-балну шкалу з ваговим коефіцієнтом 0,4	10 балів – за результатами виконання модульної контрольної роботи	50 балів – за результатами відповіді на екзамені
Мінімальний пороговий рівень	20 балів	6 балів	25 балів

Підсумкова оцінка виставляється за результатами поточного, проміжного та підсумкового контролю. Під час поточного контролю оцінюються відповіді студента на семінарських заняттях та результати самостійної роботи. Нарахування балів за поточний контроль відбувається відповідно до «Положення про порядок оцінювання навчальних досягнень студентів в умовах ЄКТС в ІДГУ».

Критерії оцінювання під час аудиторних занять

Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
5 балів	Оцінюється робота студента, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.
4 бали	Оцінюється робота студента, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрутовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.
3 бали	Оцінюється робота студента, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні формули, рівняння, закони. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрутування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.
2 бали	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрутування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.
1 бал	Оцінюється робота студента, який не в змозі викласти зміст більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на питання, що потребують однослівної відповіді.
0 балів	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Критерії оцінювання індивідуальних завдань

Вид	Максимальна кількість балів
Реферат	5
Презентація	10
Готовання матеріалу до волонтерських заходів здоров'я бережувального характеру	5

Оцінювання *ессе* здійснюється за такими критеріями: самостійність та оригінальність дослідження, виконання поставлених автором завдань, здатність здійснювати узагальнення на основі опрацювання теоретичного матеріалу та відсутність помилок при оформленні цитування й посилань на джерела. Критеріями оцінювання *презентації* є її відповідність змісту доповіді здобувача за матеріалами дослідження та оригінальність візуального представлення.

Критерій оцінювання модульної контрольної роботи

Максимальна кількість балів за відповідь на 1 питання складає 5 балів. Критеріями оцінювання є: повнота відповіді, здатність до критичного аналізу теоретичного матеріалу, вміння наводити аргументи та робити висновки.

Критерій оцінювання під час підсумкового контролю

Підсумкова оцінка виставляється за результатами поточного, проміжного та підсумкового контролю. Результат підсумкового (екзаменаційного) контролю визначається як середньоарифметичне усіх оцінок (середньозважений бал) студента, які він отримав за кожне з питань екзаменаційного білета. Цей бал переводиться за 100-балльною шкалою, а визначений показник множиться на загальний коефіцієнт 0,5 та округлюється до цілих. Мінімальний пороговий рівень за відповідь на екзамені складає 25 балів.

Здобувач успішно складаєть екзамен, якщо виконали усі вимоги завдань, визначені у робочій програмі навчальної дисципліни, мають достатню кількість балів за поточний контроль (не менше 20 балів), проміжний контроль (не менше 6 балів) та склали екзамен (не менше 25 балів).

Викладач

доцент Мондич О.В.

Затверджено на засіданні кафедри загальної педагогіки, дошкільної, початкової та спеціальної освіти протокол № 10 від «10 05 2000 р.

Завідувач кафедри

доцент Іванова Д. Г.